

Utlåtande 2013:169 RVII (Dnr 325-1837/2012)

Fler måste våga anmäla sexualbrott

Motion (2012:73) av Tomas Rudin (S)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motion (2012:73) av Tomas Rudin (S) om att ”Fler måste våga anmäla sexualbrott” anses besvarad med vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Tomas Rudin (S) yrkar i en motion att staden redogör för vilken strategi man tänker vidta för att öka anmälningsgraden av sexualbrott, vilka insatser man gör inom det förebyggande arbetet med syfte att minska sexualbrotten och hur man arbetar för att förbättra den sexuella hälsan bland Stockholmare.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd och Stockholms läns landsting.

Stadsledningskontoret konstaterar att stadens långsiktiga ”nollvision” är att ingen ska utsättas för våld eller andra övergrepp av närstående. Stockholms stads program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer antogs av kommunfullmäktige i april 2012 och sträcker sig över åren 2012-2014.

Programmet är sekundärpreventivt men lyfter också det primärpreventiva arbetet.

Socialnämnden anser att det är viktigt att fler sexualbrott anmäls. Det är av vikt att fokus inte bara läggs på att offer för sexualbrott ska få stöd i att anmäla brottet utan att insatser också görs för att minska antalet sexualbrott.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd anser att orsakerna till att anmälningsgraden av sexualbrott är förhållandevis låg är en komplex fråga. Den innefattar vilket stöd brottsoffren får, brottens upplärningsgrad, lagtolkning m.m.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att det i socialtjänstlagen framgår tydligt att socialtjänsten dels har ett ansvar att bedriva förebyggande arbete (3 kap. 1-2 §§) samt att socialtjänsten har ett särskilt ansvar för de som utsätts för brott (5 kap. 11 §). Förvaltningen anser därför att det redan idag finns adekvat styrning för det arbete som efterfrågas av motionären.

Älvsjö stadsdelsnämnd anser att dessa frågor i första hand bör diskuteras i skolans undervisning eftersom man där når ut till alla barn och ungdomar. I Älvsjö kommunala skolor arbetar socialtjänstens fältassistenter tillsammans med skolans elevstöd och enheten för fritid aktivt med olika kill- och tjejgrupper kring teman om attityder och bemötande flickor och pojkar emellan. Frågan hör också hemma i stadens Ungdomsmottagningar, där man aktivt arbetar med dessa frågor.

Stockholms läns landstings anser att få leva fritt från sexuella övergrepp och kränkningar är en självklarhet för en god sexuell hälsa. Landstinget är en viktig aktör för att öka kunskapen och förändra attityderna kring sexuella övergrepp hos både allmänheten och personal i det offentliga som möter offer och förövare.

Mina synpunkter

Stockholms stad arbetar för en vision att ingen ska utsättas för våld eller andra övergrepp. För de som ändå drabbas är det viktigt att brottsoffer känner trygghet och vågar anmäla brottet. Staden ska också arbeta med tidiga insatser mot dem som har utövat våldsbrott för att förhindra ytterligare framtida våldsbrott. Genom utbildningsinsatser och ökad medvetenhet hos både myndigheter och allmänhet kan vi förebygga skam och skuld hos den som är utsatt för vålds- och sexualbrott.

Jag ställer mig tveksam till den statistik som framförs av motionären. Oaktat detta förminskar det inte problemets allvar. För att brottsoffer ska våga anmäla brott behöver stadens olika verksamheter samverka med andra aktörer. Det är viktigt att det finns ett förtroende mellan de olika instanserna och att de

kan ge feedback till varandra, exempelvis gällande hur brottsoffret tycker att bemötandet varit och vad som kunde ha gjorts annorlunda. Socialnämnden har under år 2013 beslutat om nya riktlinjer för våld i nära relationer som kommer att skrivas fram för beslut i kommunfullmäktige våren 2014. Förslaget till riktlinjer är könsneutrala och ett fokus är att kunna upptäcka fler drabbade så att de kan få stöd från socialtjänsten att ta sig ur sin situation. En viktig del är också att arbeta med våldsutövarna så att de slutar att använda våld mot sina närstående och bryta ett destruktivt beteende.

Ungdomsmottagningarnas arbete är viktigt för att fånga unga som varit utsatta. I november 2013 lanseras ungdomsmottagningarnas *klickguide*, där man på ett odramatiskt sätt får ökad kunskap och förståelse om vad lagen säger, ungdomsmottagningarnas arbete och framförallt vilken hjälp som finns att få. Hösten 2012 påbörjade Stockholms stad en utbildningssatsning om sex som självskadebeteende, för att öka kunskapen kring sex som destruktivt självskadebeteende och hur man ska kunna nå de barn och unga som behöver hjälp. Målgruppen är exempelvis kuratorer, skolsköterskor, barnmorskor och skol- och fritidspersonal. I budget 2014 stärker vi också arbetet för att hjälpa de barn och unga som säljer sex på internet. Genom att stärka arbetet med två socialsekreterare som arbetar tillsammans med polisens prostitutionsgrupp ökar vi möjligheten att nå och hjälpa fler unga som idag säljer sex, men också möjligheten att arbeta med förövaren för att bryta destruktiva mönster.

Fler vågar idag anmäla sexualbrott jämfört med tidigare enligt brottsförebyggande rådet, men mörkertalet tros fortfarande vara stort. Det är viktigt att vi fortsätter att arbeta för en ökad kunskap om sexuella övergrepp, både hos allmänheten och hos myndigheter som möter brottsoffren.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion (2012:73) om att fler måste våga anmäla sexualbrott.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet Daniel Helldén (MP) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att delvis bifalla motionen
2. Att i övrigt anförda följande

Det sexuella våldet är de vanligaste typerna av våld som förekommer mot kvinnor, både inom och utom nära relationer. Mörkertalet kring sexuellt våld är fortfarande stort även om anmälningssfrekvensen har ökat. Som motionären påpekar räknar Brottsförebyggande rådet (BRÅ) med att så lite som 10-20 procent av alla sexualbrott i Sverige anmäls. Detta beror främst på att erfarenheter av sexuellt våld oftast kan upplevas som svåra att tala då brottet ofta är djupt integritetskränkande och nära förknippat med skuld- och skamkänslor.

Det är tydligt att det finns förståelse och kunskap om allvaret i de här brotten inom stadens verksamheter. Mycket viktigt arbete sker idag inom både stadsdelsnämndernas och socialnämndens ansvarsområden. Det är bra att staden samverkar med landstinget, idéburna organisationer, BRÅ och polisen för att motverka de här brotten och öka anmälningarna.

Det är dock tydligt att de insatser som görs ser väldigt olika ut i olika delar av staden. En sammanhängande strategi behövs för att konkretisera stadens kvinnofridsprogram. Bland annat behöver bristen på specifika mål och indikatorer i det primärpreventiva arbetet med stadens nollvision för våld eller andra övergrepp av en närstående åtgärdas. Den genomarbetade strategi för kvinnofrid som finns i Rinkeby-Kista bör spridas över hela staden.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Karin Wanngård och Roger Mogert (båda S) enligt följande.

Tomas Rudin (S) har i sin motion "Fler måste våga anmäla sexualbrott" Tomas Rudin (S) yrkat att staden redogör dels för vilken strategi man tänker vidta för att öka anmälningsgraden av sexualbrott och dels vilka insatser man gör inom det förebyggande arbetet med syfte att minska sexualbrotten, samt hur man arbetar för att förbättra den sexuella hälsan bland stockholmare.

Borgarrådet lyfter i sitt svar fram hur man genom utbildningsinsatser och ökad medvetenhet hos myndigheter och allmänheten kan förebygga känslor som skam och skuld hos den som är utsatt för vålds- och sexualbrott. Borgarrådet hänvisar även till de nya riktlinjer som Socialnämnden beslutat om under 2013, och som skall fattas beslut om i Kommunfullmäktige under 2014.

Vi föreslår att nämnden och kommunfullmäktige inte bara utarbetar riktlinjer för vålds- och sexualbrott utan arbetar fram en handlingsplan för arbetet mot män som utsätter kvinnor för våld i nära relationer. Vi har även framfört i kommunfullmäktige att ha ett program för sexuell hälsa som lägger vikt vid det förebyggande arbetet och som är nödvändigt för att förebygga vålds- och sexualbrott.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2012:73) av Tomas Rudin (S) om att ”Fler måste våga anmäla sexualbrott” anses besvarad med vad som sägs i utlåtandet.

Stockholm den 4 december 2013

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Anna König Jerlmyr

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Åsa Jernberg och Stefan Nilsson (båda MP) med hänvisning till reservationen av (MP) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av Ann-Margarethe Livh (V) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Motion (2012:73) av Tomas Rudin (S) om att ”Fler måste våga anmäla sexualbrott” bifalles delvis
2. Dessutom vill jag framföra följande

Vi delar motionärens uppfattning att fler måste våga anmäla sexualbrott. Visserligen har antalet som anmäler brotten ökat, men mörkertalet är stort och måste minska. Arbetet med dessa frågor bedrivs till stor del i stadsdelsnämnderna och i socialnämnden, många gånger finansierat med projektpengar. Vi anser att arbetet mot våld i nära relationer ska bli ett eget område inom individ- och familjeomsorg, tilldelas särskilda ordinarie anslag i budgeten och att det ska följas upp på ett strukturerat sätt inom stadens styr- och ledningssystem. Kvinnofridsarbetet i Rinkeby-Kista och i söderort inom Fridsam kan vara föredömen.

Det behövs också forskningsbaserade strategier för ett långsiktigt förebyggande arbete för att minska sexualbrotten. Innan en strategi utformas behöver bakgrundsfaktorerna analyseras, exempelvis stödet till brottsoffren, brottens uppklaringsgrad, lagtolkning m.m. Erfarenheterna från Kriscentrum för kvinnor är viktiga att ta tillvara, eftersom de har lång erfarenhet av att möta kvinnor som utsatts

för våld. Deras erfarenheter är bland annat att korrekta rättsintyg, bra stödbevisning och DNA-tester kan skapa förutsättningar för att anmälningarna ökar.

En viktig framgångsfaktor är att olika myndigheter samverkar mera. Den typ av samverkan som finns inom Relationsvårdscentrum behöver utökas till flera delar av staden. Polisen måste givetvis ingå i en samverkan, eftersom det är dit brotten anmäls. Även åklagare och domstolar bör ingå liksom hälso- och sjukvården, som bör vara lika uppmärksamma som socialtjänsten när det gäller vilka som är utsatta för sexualbrott. Det är också landstinget som har ansvar för den hälso- och sjukvård som krävs för de som har utsatts för sexualbrotten. För att fånga upp de unga spelar ungdomsmottagningarna och skolhälsovården en viktig roll.

Särskilt uttalande gjordes av Roger Mogert, Tomas Rudin och Maria Östberg Svanelind (alla S) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (S) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Tomas Rudin (S) yrkar i en motion att staden redogör för vilken strategi man tänker vidta för att öka anmälningsgraden av sexualbrott, vilka insatser man gör inom det förebyggande arbetet med syfte att minska sexualbrotten och hur man arbetar för att förbättra den sexuella hälsan bland stockholmare.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd och Stockholms läns landsting.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 13 februari 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Sexualbrotten omfattar flera olika brottstyper med varierande allvarlighetsgrad från gester med kränkande sexuell innebörd till våldtäkt med inslag av misshandel. Polisen ansvarar för att ta upp anmälan samt säkra bevis, förhöra offer och misstänkt samt att anhålla misstänkt för brottet. Åklagaren leder vid allvarliga fall de poliser som utreder brottslighet under förundersökningen. Det är även åklagaren som fattar beslut om en vidare rättslig process ska följa, som till exempel anhållande och åtal. Landstinget ansvarar för folkhälsan. Sexualitet och reproduktiv hälsa är ett av elva målområden i den nationella folkhälsopolitiken¹. Målområdet spannar över frågor som rör en trygg sexualitet som är fri från fördomar, diskriminering tvång och våld. Stockholms läns landstings (SLL) fullmäktige antog år 2005 en folkhälsopolicy, vilken också har kompletterats med en handlingsplan². Inom SLL finns sedan flera år tillbaka, Lafa, ett metod- och kunskapscentrum som arbetar för att förebygga hiv, sexuellt överförda infektioner och oönskade graviditeter. Verksamheten vänder sig till alla som arbetar med sexualitet och hälsa i Stockholms län, exempelvis inom vård, skola, fritidsverksamhet och frivilligorganisationer. Andra verksamheter är ungdomsmottagningarna där SLL har ett delat huvudmannaskapet med Stockholms stad för majoriteten av ungdomsmottagningarna som ligger inom stadens geografiska område.

Stadsledningskontoret instämmer med utgångspunkten i motionen, om att det är viktigt att fler sexualbrott anmäls. Inom Stockholms stad finns styrdokument som

¹ En förnyad folkhälsopolitik, Proposition 2007/08:110

² Handlingsplan för hälsa 2012-2014

anknyter till motionens frågeställning. Stockholms stads program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer antogs av kommunfullmäktige (dnr 325-2183/2011) i april 2012 och sträcker sig över åren 2012-2014. Programmet är sekundärpreventivt men lyfter också det primärpreventiva arbetet. Stadens långsiktiga ”nollvision” är att ingen ska utsättas för våld eller andra övergrepp av närstående. Medvetenheten om våld och förtryck som samhällsproblem måste ständigt vara närvarande i yrken där man möter andra människor för stöd, service eller myndighetsutövning.

För att brottsoffer ska våga anmäla brott behöver stadens olika verksamheter samverka med andra aktörer. Goda exempel på samarbeten inom andra områden finns i nystartade Origo där Stockholms stad, polis, SLL med flera samverkar kring Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld och inom verksamheten Barnahus där polis, socialtjänst och åklagare samverkar kring barn som utsatts för brott. Kriscentrum för kvinnor har lång erfarenhet av att möta kvinnor som utsatts för sexualbrott. Deras kunskap kan spridas till exempelvis polis och vårdverksamheter i syfte att underlätta för brottsoffret att dels våga anmäla och dels att få bra förutsättningar för att bearbeta det som hänt. Erfarenheter från Kriscentrum visar bland annat att korrekta rättsintyg, bra stödbevisning och DNA-tester kan skapa förutsättningar för att anmälningsbenägenheten ska öka. Skriftliga meddelanden om att åtal inte väcks eller läggs ner i brist på bevis kan åtföljas av skrivningar där kvinnas berättelse erkänns som trovärdig trots att bevisen inte, i juridisk mening, räcker för åtal.

Det är glädjande att se att fler idag anmäler sexualbrott jämfört med tidigare men mörkertalet tros fortfarande vara stort. Ökningen kan hänga ihop med en ökad kunskap om sexuella övergrepp, både hos allmänheten och hos myndigheter som möter brottsoffren. Det har skett en svängning i debatten som gör att allt fler anmäler och får stöd av sin omgivning för att göra detta.

Stadsledningskontoret föreslår kommunstyrelsen att motion (2012:73) av Tomas Rudin (S) om att fler måste våga anmäla sexualbrott anses besvarad med hänvisning till vad som anförts i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 februari 2013 följande.

1. Socialnämnden hänvisar till tjänsteutlåtandet som svar på remissen.
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen.
3. Socialnämnden justerar paragrafen omedelbart.

Reservation anfördes av tjänstgörande ersättaren Jackie Nylander (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Roger Mogert m.fl. (S), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 31 januari 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i att det är viktigt att fler sexualbrott anmäls. Anledningarna till att mörkertalet i just denna brottskategori är hög är svårt att veta, men en hypotes är att det till stor del kan bero på skam, skuld och stigmatisering.

Det är av vikt att fokus inte bara läggs på att offer för sexualbrott ska få stöd i att anmäla brottet utan att insatser också görs för att minska antalet sexualbrott. Förvaltningen anser att det är viktigt att även vända sig till våldsutövarna. Det behövs sekundärpreventiva insatser till personer som redan har utövat våld i nära relationer. Sådana verksamheter har startat upp i några stadsdelsnämnder³. Även primärpreventiva åtgärder för att stoppa våldet i sig och minska antalet nya brott är viktiga, både i nära relationer och i övrigt. Förskola, skola, fritidsverksamhet, ungdomsmottagningar och internet är viktiga arenor för att nå barn, ungdomar och unga vuxna med ett värdegrundsarbete. Arenor där kunskap och information om demokrati, jämställdhet och kvinnors rättigheter kan spridas.

I samverkan med bland andra personal från ungdomsmottagningarna tog förvaltningen fram filmen ”Sex som självskadebeteende – Vem? Hur? Varför?”⁴. Syftet var att uppmärksamma att unga kan använda sex på ett destruktivt sätt, för att, medvetet eller omedvetet, skada sig själv. Målgruppen för filmen är exempelvis kuratorer, skolsköterskor, barnmorskor, skol- och fritidspersonal. Filmen har uppmärksamats i olika sammanhang och har tillsammans med föreläsningar visats för ca 200 personer under hösten 2012. Till filmen finns en handledning samt en flyer (som riktar sig till ungdomar). Filmen ligger även på Youtube.

För att brottsoffer ska våga anmäla brott behöver stadens olika verksamheter samverka med andra aktörer. Det är viktigt att det finns ett förtroende mellan de olika instanserna och att de kan ge feedback till varandra, exempelvis gällande hur brottsoffret tycker att bemötandet varit och vad som kunde gjorts annorlunda. Kriscentrum för kvinnor har lång erfarenhet av att möta kvinnor som utsatts för sexualbrott. Deras kunskap kan spridas till exempelvis polis och vårdverksamheter i syfte att underlätta för brottsoffret att våga anmäla (om de vill) men också för att få bra förutsättningar att bearbeta det som hänt. Erfarenheter från Kriscentrum visar bland annat att korrekta rättsintyg, bra stödbevisningen och DNA-tester kan skapa förutsättningar för att anmälningsbenägenhet ska öka. Skriftliga meddelanden om att åtal inte väcks eller läggs ner i brist på bevis kan åtföljas av skrivningar där kvinnas berättelse erkänns som trovärdig trots att bevisen inte, i juridisk mening, räcker för åtal.

Det är positivt att fler idag anmäler sexualbrott jämfört med tidigare men mörkertalet tros fortfarande vara stort. Ökningen kan hänga ihop med en ökad kunskap om sexuella övergrepp, både hos allmänheten och hos myndigheter som möter

³ Hässelby-Vällingby SDF samt i Rinkeby-Kista SDF

⁴ www.stockholm.se/sexsomsjolvskadebeteende

brottsoffren. Det har skett en svängning i debatten som gör att allt fler anmäler och får stöd av sin omgivning för att göra detta.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 mars 2013 att låta tjänsteutlåtandet utgöra svar på remissen.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 mars 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Strategi för att öka anmälningsgraden av sexualbrott

I begreppet sexualbrott ingår flera olika brott som till exempel sexuellt ofredande, blottning, sexuell exploatering av vuxna och barn/människohandel m.fl. brott. Förvaltningen utgår i sitt remissvar från det som motionären särskilt tagit upp i sin motion, nämligen våldtäkt och annat sexuellt våld.

Enligt Brottsförebyggande Rådet (Brå) har antalet anmälningar av våldtäkt ökat kontinuerligt under en tioårsperiod. Andelen personer som i Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) uppger att de blivit utsatta för sexualbrott har dock varit relativt stabil under samma tid. Den minskning av andelen anmälda sexualbrott, som motionären hänvisar till, har skett mellan åren 2011 och 2012 vilket enligt Brå är en marginell minskning. År 2011 lagfördes endast 168 våldtäkter av totalt 1400 lagförda sexualbrott. Av de misstänkta gärningsmännen är endast två procent kvinnor. ”Unga män dominerar bland gärningsmännen, medan unga kvinnor är överrepresenterade bland offren...”.⁵

Det sexuella våldet blir i förvaltningens arbete främst synligt vid verksamheter som kvinnofridsteamet och vid ungdomsmottagningen.

Vid kvinnofridsteamet kartläggs noga vilken typ av våld kvinnan utsatts för inklusive sexuellt våld. Kvinnorna uppmanas att polisanmäla det våld och/eller sexuella övergrepp de utsatts för. För att öka motivationen att anmäla får de information om rättsprocessen och om att de kan räkna med stöd av handläggaren i samband med anmälan och i den fortsatta rättsprocessen.

Vid Järva ungdomsmottagning för personer upp till 23 år får alla besökare svara på frågan om de någon gång tvingats till sexuella handlingar. Gruppen som svarar ja på frågan har varit relativt konstant över tid och utgörs av ca 20-25 procent varje år. Unga kvinnor som kommer för att få dagen-efter-piller får också alltid frågan om de tvingats till att ha sex. Mottagningen uppmanar brottsoffren att göra polisanmälan samt erbjuder sitt stöd i samband med detta.

Kvinnor inom Västerort kan också få information om rättsprocessen och stöd av

⁵ Brå:s hemsida om våldtäkt och sexualbrott

Relationsvåldscentrum (RVC) vid Västerortspolisen, som förvaltningen var en av initiativtagarna till. I en utvärdering som genomfördes 2010 av Institutionen för socialt arbete vid Ersta Sköndal högskola anges att brukarna själva är mycket nöjda med stödet från RVC och polisen uppger att den rättsliga processen blir bättre. Enligt utvärderingen är det dock inte sannolikt att anmälningsbenägenheten har påverkats av att RVC finns.

Även om brottet faller under allmänt åtal och det är möjligt för socialtjänsten att anmäla mot den enskildes vilja, är detta inte något som tillämpas. Om polis och rättsväsende ska kunna driva ett ärende är de beroende av att den som utsatts för brottet står fast vid sin anmälan. Att bli utsatt för sexuellt våld är förenat med starka skam- och skuld känslor och innebär bland annat att den som utsatts inte gärna vill prata om det med någon. För att kunna ge kvinnan stöd i hennes utsatta situation behöver socialtjänsten i sammanhanget värna om en god relation till kvinnan och att mot den bakgrunden göra polisanmälan mot hennes vilja, skulle skada tilliten. Huvudregeln vid brott mot minderårig är dock att polisanmälan ska göras oavsett den unges eller vårdnadshavarens vilja.

Förvaltningen menar att orsakerna till att anmälningsgraden av sexualbrott är förhållandevis låg är en komplex fråga. Den innefattar vilket stöd brottsoffren får, brottens upplärningsgrad, lagtolkning m.m. Innan en strategi utformas behöver de olika faktorerna analyseras närmare. En strategi för att öka anmälningsgraden av sexualbrott behöver involvera flera myndigheter som polis, åklagare, domstolar, socialtjänst, hälso- och sjukvård etc.

Förebyggande arbete med syfte att minska sexualbrotten och öka den sexuella hälsan

I likhet med motionären anser förvaltningen att ett förebyggande arbete är utomordentligt viktigt för att motverka sexuellt våld. Sexuellt våld är dock ofta en del av annat våld. Våld mellan vuxna och mot barn förekommer i en majoritet av de ärenden som förvaltningens barn- och ungdomsverksamheter och kvinnofridsteamet handlägger. Våldsutsatta kvinnor och deras barn erbjuds stöd och behandling. Också männen som använder våld erbjuds särskilt behandlingsprogram i syfte att de ska upphöra med sitt våldsamma beteende. Detta kan betraktas som ett sätt att förbättra hälsan generellt, men också som ett sekundärt förebyggande arbete.

Ungdomsmottagningarnas ordinarie preventiva arbete handlar i huvudsak om att förebygga sexuell ohälsa bland unga människor. Sedan tio år tillbaka erbjuder Järva ungdomsmottagning också en stödjande gruppverksamhet (NOOR) för unga kvinnor, som utsatts för våldtäkt.

Sedan 2011 pågår projektet 164united, som är en samverkan mellan förvaltningens fältgrupp, förskolan Kistaenheten, Järva ungdomsmottagning, förvaltningens preventionssamordnare, ungdomsgården i Kista, närpolisen, Ärvingeskolan, Igelbäcksskolan, Kvarnbackaskolan och KFUM. Områden som lyfts upp i projektet är empati, genus, jämställdhet, HBTQ-frågor, hedersrelaterade frågor samt trygghet och tillit. Tanken är att frågor som dessa ska finnas med i vardagen som en röd tråd från

förskolan upp till högstadiet. Målet är att barnen/eleverna ska få en förbättrad psykisk hälsa, starkare självkänsla, större trygghet samt få en ökad förståelse och respekt för varandra.

Förvaltningen menar sammanfattningsvis att strategier för ett långsiktigt förebyggande arbete för att minska våldet och sexualbrotten är utomordentligt viktigt.

Kompetensen om våldets orsaker och mekanismer behöver vidareutvecklas och förankras hos alla yrkesgrupper som möter våld hos vuxna, men särskilt hos personal som dagligen möter barn och ungdomar i olika verksamheter. Evidensbaserade arbetssätt som bygger på ett normkritiskt förhållningssätt behöver utvecklas och införlivas i det vardagliga arbetet vid förskolor, skolor, fritidshem m.fl.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 januari 2013 att godkänna förvaltningens skrivelse som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Robert Lagergren m fl. (S), ledamoten Rebwar Hassan (MP) och Rudy Espinoza (V), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 januari 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad och Skärholmens stadsdel ska vara en trygg plats för sina medborgare. Förvaltningen instämmer därför i att de frågor som väcks av motionären är viktiga att prata om och arbeta med. Stadsdelsförvaltningen arbetar tillsammans med skolor, bostadsbolag, närpolis och sjukvården för att på bästa sätt kunna erbjuda trygghet för sina medborgare.

Skärholmens brottsförebyggande råd, Brå, är styrgrupp för det preventiva och trygghetsskapande arbetet i stadsdelen. Tillsammans med bostadsbolag, närpolis och skola görs regelbundet trygghetsmätningar vilket resulterar i en "Åtgärdsplan för minskad brottslighet och ökad trygghet". I åtgärdsplanen beskrivs åtgärder inom olika områden för att öka tryggheten och minska brottsligheten. Några av de områden som täcks in är Otrygga centrummiljöer, Ökad trivsel och trygghet i offentliga boendemiljöer samt Våldsutsatta kvinnor och barn.

Genom socialtjänstens olika verksamheter ges råd och stöd till dem som varit utsatta för brott. Ungdomsmottagningen arbetar förebyggande med ungdomar, bland annat kring sexuell hälsa. Hos ungdomsmottagningen kan ungdomar och unga vuxna få råd och stöd i sitt vuxenblivande, där sexualiteten är en naturlig del av den processen. Alla som besöker den öppna verksamheten ges ett inskrivningssamtal hos en kurator. Om det uppdagas att den unge varit utsatt för brott kan denne stödjas i kontakt med socialtjänsten och polisen. Ungdomsmottagningen träffar alla elever i

årskurs 7 och årskurs 9 för att samtala om sex och samlevnad. För årskurs 7 är temat pubertet och för årskurs 9 handlar samtalet om relationer och värderingar. Målet är att de som kommer i kontakt med ungdomsmottagningen ska få en ökad medvetenhet om sig själva. Ungdomsmottagningen är sedan maj 2012 HBT-certifierad.

Hösten 2012 skapades ett relationsvåldsteam inom Mottagningsenheten som ska jobba aktivt med vuxna personer som utsatts för våld i nära relation. Teamet arbetar både med öppen rådgivning och med myndighetsutövning i syfte att stärka individen att ta sig ur en våldsam relation, där det inte sällan finns ett sexuellt våld med i bilden. Individen stöttas i att anmäla de brott denne har varit utsatt för, och kan få praktiskt stöd i kontakten med polisen. Barn och ungdomar under 18 år som utsätts för sexualbrott kan få liknande stöd genom Barn- och ungdomsenheten.

I Socialtjänstlagen framgår tydligt att socialtjänsten dels har ett ansvar att bedriva förebyggande arbete (3 kap. 1-2 §§) samt att socialtjänsten har ett särskilt ansvar för de som utsätts för brott (5 kap. 11 §). Förvaltningen anser därför att det redan idag finns adekvat styrning för det arbete som efterfrågas av motionären.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 7 februari 2013 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Majvi Andersson m.fl. (S) och Emelie Roxby Schüsseleder (V), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 januari 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer med motionären att de förebyggande insatserna måste handla om att synliggöra frågan om rätten till den egna kroppen och sexualiteten samt att vi måste arbeta aktivt med dessa frågor gentemot ungdomar. Sexualbrott hänger nära samman med jämställdhet och makt, inte minst ur ett feministiskt perspektiv.

Förvaltningen menar att dessa frågor i första hand bör diskuteras i skolans undervisning eftersom man där når ut till alla barn och ungdomar. I Älvsjö kommunala skolor arbetar socialtjänstens fältassistenter tillsammans med skolans elevstöd och enheten för fritid aktivt med olika kill- och tjejgrupper kring teman om attityder och bemötande flickor och pojkar emellan. Under hösten går en av fältassistenter ut i utbildning om maskulint våld, för att på sikt bättre koppla fungerande metoder och strategier i arbetet med ungdomar kring deras upplevelser av sexualiserat våld. Frågan hör också hemma i stadens Ungdomsmottagningar, där man aktivt arbetar med dessa frågor.

Älvsjö stadsdelsförvaltning utbildar också kontinuerligt all personal inom de

myndighetsutövande enheterna i frågor som rör våld i nära relationer. De senaste åren har även personal inom förskolan samt äldre och funktionsnedsatta utbildats. Ett samarbete har pågått i flera år med Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning i form av kvinnostödjare, som bl.a. stödjer de våldsutsatta att våga polisanmäla. Ett samarbete har dessutom inletts med närpolisen så att polisanmälningar som kommer in vad gäller våld i nära relationer förmedlas till stadsdelens kvinnofridshandläggare, som då tar kontakt med brottsoffren. De senaste åren har antalet kvinnor som söker skydd ökat markant. Detta tolkar vi som en konsekvens av att personal utbildats i att uppmärksamma tecken på våld samt att de ”vågar fråga”. Det har troligtvis också blivit mer känt i stadsdelen att man får hjälp med skydd och stöd när man efterfrågar detta.

Frågan om våld i nära relationer är en stående punkt vid stadsdelens månadsmöten med myndighetsutövande cheferna, då också stadsdelens kvinnofridssamordnare deltar.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Stockholms läns landstings hälso- och sjukvårdsnämnd

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 mars 2013 följande.

Att till Stockholms stads kommunstyrelse överlämna förvaltningens yttrande.

Att omedelbart justera beslutet.

Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 12 februari 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Sexualbrott omfattar flera olika typer av brott och anmälningar har enligt en rapport från BRÅ (2012:13) länge ökat i Sverige. Efter att en förändring av lagstiftningen skett är det främst anmälningarna av våldtäkt som ökat. I media och i samhället finns ett ökat fokus kring sexuella övergrepp vilket också påverkat benägenheten att anmäla. Mörkertalet bedöms dock vara mycket stort.

Att få leva fritt från sexuella övergrepp och kränkningar är en självklarhet för en god sexuell hälsa. Landstinget är en viktig aktör för att öka kunskapen och förändra attityderna kring sexuella övergrepp hos både allmänheten och personal i det offentliga som möter offer och förövare.

I alla av hälso- och sjukvårdens verksamheter kommer personalen i kontakt med patienter som utsatts för sexuella övergrepp. Även om detta inte är besöksorsaken måste rutiner därför finnas för att det ska gå att upptäcka signaler, ge stöd och om

nödvändigt lotsa patienten vidare. Den som möter patienten ska ha kunskaper om hur lagen ser ut och hur en anmälan går till.

Särskilt viktigt är det att uppmärksamma våld i nära relationer. Därför är den fortsatta implementeringen av landstingets handlingsprogram gällande omhändertagande av våldsutsatta kvinnor viktig och att det utökas att omfatta allt våld i nära relationer.

För att uppmärksamma personer som är homosexuella, bisexuella eller transpersoner har landstinget antagit en HBT-policy. I implementeringen av policyn är det viktigt att uppmärksamma HBT-personer som utsatts för sexuella övergrepp.

Den som utsatt någon för sexuella övergrepp eller är rädd för att den ska göra det måste lika självklart få stöd av hälso- och sjukvården. I det förebyggande arbetet måste fokus ligga på attityder och på förövaren istället för offret.

Det är också viktigt att inte blunda för att det förekommer att patienter utsätts för sexuella övergrepp av personal inom sjukvården och likaså kan personal inom hälso- och sjukvården utsättas för sexuella övergrepp på sin arbetsplats.

För att kunna bidra till benägenheten att anmäla, ge adekvat stöd och om möjligt förebygga sexuella övergrepp måste hälso- och sjukvården samverka både på vårdgivarnivå och landstingsnivå med kommun, rättsväsende och idéburen verksamhet. Länets ungdomsmottagningar är ett gott exempel inom hälso- och sjukvården.

Ungdomar som känner sig utsatta för sexuella övergrepp kan alltid vända sig till ungdomsmottagningen för att få råd eller stöd och vid behov slussas vidare. För att vara tillgängliga för de unga finns även möjlighet att besöka ungdomsmottagningar på kvällar och på två mottagningar även på lördagar. Ungdomsmottagningarna bedriver förutom mottagningsverksamhet ett omfattande utåtriktat arbete där de bl. a. möter skolklasser där frågor kring en säker och trygg sexualitet diskuteras. Inom ungdomsmottagningsverksamheten bedrivs även insatser i grupp för ungdomar som utsatts för våldtäkt.

För besökare över 23 år finns sex- och samlevnads-mottagningar. De erbjuder rådgivning, stöd och möjlighet att samtala med kurator. RFSU-kliniken erbjuder dessutom terapeutiska samtal. Järva mansmottagning är en verksamhet specifikt för män oavsett ålder dit de kan vända sig för att få råd och stöd kring sin sexualitet.

Kvinnor som utsatts för våldtäkt tas idag om hand på akutmottagningen för våldtagna kvinnor vid Södersjukhuset. Här finns även en mottagning som tar emot kvinnor som har problem orsakade av könsstympning. Syftet med verksamheterna är att ge bästa bemötande, vård och uppföljning.

De olika kunskapscentrum som landstinget bedriver eller deltar i är viktiga för att öka kunskapen inom hälso- och sjukvården. Exempel är Origo och det resurscentrum för våld i nära relationer som håller på att byggas upp samt länets barnahus.

Landstinget är också en viktig informatör och påverkansfaktor genom Vårdguidens olika kanaler samt de kampanjer för god sexuell hälsa som bedrivs av Lafa, Enheten för sexuell hälsa, Stockholms läns landsting. Vid besök till en vårdgivare måste patienten mer avskilt kunna ta del av information.

Som bidragsgivare har landstinget en viktig roll för att stödja olika idéburna verksamheter som arbetar kring sexuella övergrepp.

RESERVATIONER M.M.

Socialnämnden

Reservation anfördes av tjänstgörande ersättaren Jackie Nylander (V) enligt följande.

1. Socialnämnden bifaller delvis motionen.
2. Därutöver anför nämnden:

Tomas Rudin har skrivit en viktig motion om vikten av att våga anmäla sexualbrott. Det är viktigt att staden har en tydlig strategi när det gäller detta och att alla berörda förvaltningar är involverade.

I den strategin menar vi att det är självklart att både polisen och landstinget ingår. Det är till polisen brotten ska anmälas och det finns en risk att polisen vältrar över ansvaret på socialtjänsten om de inte ingår i samarbetet. Landstingets personal måste vara lika uppmärksamma som socialtjänsten när det gäller vilka som är utsatta. Det är också landstinget som har ansvar för att den hälso- och sjukvård som krävs för de som utsatts för sexualbrotten.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Roger Mogert m.fl. (S) enligt följande.

Det är viktigt att Stockholms stad arbetar strategiskt med att öka antalet som vågar anmäla våldtäkt. Självklart är det, precis som förvaltningen påpekar, glädjande att andelen som vågar anmäla ökar något i takt med att normer förändras. I sitt svar radar förvaltningen lovvärda insatser och projekt på området. Vi ämnar kommentera ett par av dessa kortfattat:

Ett exempel är *Stockholms stads program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer* och stadens långsiktiga ”nollvision” om att ingen ska utsättas för våld eller övergrepp i nära relationer. Det är väl känt att de flesta våldtäkterna sker inom nära relationer men det betyder inte att vi kan blunda för andra typer av våldtäkter och övergrepp. Förvaltningen lyfte fram programmet även förra gången vi motionerade handlingsprogram för sexuell hälsa. När kvinnofridsprogrammet togs upp till beslut begärde vi att den skulle återremitteras på grund av att målet om hur ”nollvisionen” skulle uppnås inte fanns specificerat. Vi vet av erfarenhet när mål inte specificeras så riskerar målet att bara bli på pappret. ”Det som mäts - det görs” kan man sammanfatta det som. Förvaltningen är också tydlig med att centrala aspekter i arbetet inte mäts: ”Programmet är sekundärpreventivt men lyfter också det primärpreventiva arbetet även om inga specifika mål och indikatorer är knutet till just det arbetet.

Stadens långsiktiga ”nollvision” är att ingen ska utsättas för våld eller andra övergrepp av närstående”.

Ett annat exempel som förvaltningen lyfter fram är *Lafa*. Lafa arbetar främst med att förebygga HIV, sexuellt överförbara sjukdomar och oönskade graviditeter. Det är självklart ett bra arbete, men det handlar inte så mycket om sexuell hälsa och förebyggande arbete i den bemärkelsen som vi lyfter fram i motionen. Svaret vi har fått är indikativt för att arbetet med frågan i stort saknar helhetsgrepp.

Vår huvudkritik är just att staden saknar ett helhetsgrepp kring dessa frågor. På denna nämnd ligger ärende 10 i vilket vi kan läsa att familjevåld och/eller kvinnofridsärenden har ökat som skäl till hemlösheten. Det kan tolkas som så att bostadsbristen tvingar många kvinnor och barn att välja mellan hemlöshet eller att stanna kvar i sina relationer. Vilken strategi har man för att motverka denna utveckling för att nämna ett exempel?

Idag finns en rad projekt så som *Alla kvinnors hus*, *Kriscentrum för kvinnor* och en rad ungdomsmottagningar, det är bra. Om stadens och landstingets olika projekt och enheter kan samordnas torde mottagningen av offer bli bättre och då ökar möjligheten att fler kan våga anmäla. Mycket arbete görs idag men det kan alltid bli bättre. Vi kan därför ställa oss frågan om det inte är dags att införa en ny övergripande strategi för samverkan med det uttalade målet om att fler ska våga anmäla sexualbrott. Avslutningsvis vill vi åter påpeka att anmälningsgraden fortfarande är allt för låg. Att göra som man har gjort hittills lär inte öka anmälningsgraden.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Robert Lagergren m fl. (S), ledamoten Rebwar Hassan (MP) och Rudy Espinoza (V) enligt följande.

Vi socialdemokrater anser att Skärholmens förvaltning gör ett bra arbete bl. a genom Skärholmens brottsförebyggande råd, (Brå). Oavsett detta så är anmälningsgraden för låg. Det finns därför anledning anser vi, att ytterligare öka anmälningsgraden. För att uppnå detta behövs en strategi i hur man ska kunna uppnå detta. Därför anser vi att det inte räcker med att redovisa vad som görs utan man måste beskriva vad som ytterligare krävs och vad man kan göra för att uppnå det maximala.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Majvi Andersson m.fl. (S) och Emelie Roxby Schüsseleder (V) enligt följande.

Att bifalla motionen.



KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

Bilaga 2

2012:73

2012:73

Motion av Tomas Rudin (S) om att fler måste våga anmäla sexualbrott

Dnr 325-1837/2012

Enligt Brottsförebyggande rådet, Brå, anmäls bara 20 procent av alla sexualbrott i Sverige.

Majoriteten som utsetts för sexualbrott är tjejer och kvinnor. I en tredjedel av fallen är offren under 15 år. Majoriteten av alla brott sker inom hemmets väggar.

Detta föranleder flera frågor och funderingar. För det första vad kan staden göra för att få fler att våga anmäla sexualbrott. Det är uppenbart att det inte görs tillräckligt idag. Att bara 20 procent vågar anmäla är fullständigt oacceptabelt.

Sexualbrott är en ofantlig kränkning av den personliga integriteten. Att en annan människa tränger sig på och utsätter en för handlingar mot ens vilja, kan sätta spår både fysiskt och psykiskt genom hela livet.

Med tanke på att majoriteten av våldtäkterna sker av en anhörig finns det anledning att stanna upp här och reflektera över vad detta innebär.

Man kanske är rädd att inte bli tagen på allvar eller att det råder osäkerhet kring ens rättigheter. Twitter-kampanjen #prataomdet och initiativet Våga Anmäl har belyst just dessa aspekter. Detta måste vi fortsätta prata mer om; när ett nej är ett nej, inte kanske eller fortsatt. Och att ett sexualbrott är en kränkning och ett brott oavsett när och hur det sker.

Före 1965 ansågs det inte vara kriminellt att utsätta sin hustru för våldtäkt, eftersom man hade ingått ett äktenskap. Det är alltså inte så länge sen vi utmanade idén om hur en våldtäkt i nära relation ser ut. Och än idag finns det en stark föreställning om att en våldtäkt sker i en mörk gränd och inte i hemmet eller av någon i ens bekantskapskrets.

I våras la vi Socialdemokrater i Stockholm en motion i kommunfullmäktige där vi uppmanade staden att ta fram ett program för sexuell hälsa. Tanken med programmet är att ge större utrymme och lägga större vikt vid det förebyggande arbetet.

De förebyggande insatserna måste handla om att synliggöra frågan om rätten till den egna kroppen och sexualiteten. Inte minst ur ett feministiskt perspektiv. Sexualbrott hänger nära samman med jämställdhet och makt. Precis som demokrati måste denna fråga ständigt hållas vid liv och utvecklas. Vi måste arbeta aktivt med dessa frågor inte minst gentemot de unga. Det är uppenbart att det inte görs tillräckligt mycket i Stockholm idag.

Med anledning av ovanstående yrkar jag att:

1. Staden redogör för vilken strategi man tänker vidta för att öka anmälningsgraden av sexualbrott
2. Staden redogör vilka insatser man riktar till det förebyggande arbetet med syfte att minska sexualbrotten. Samt hur man arbetar med att öka den sexuella hälsan bland stockholmarna.

Stockholm den 17 december 2012

Tomas Rudin